

ՄԱՅՐ ԸԹՈՒ

Նորին Սրբութիւն Ազգիս Վեհափառ Հայրապետ Տ. Տ. Գէորգ Ե. օգոստոսի 20-ին բարեհաճեց ժամանել Մայր Աթոռ իւր ամարային հանգստեան վայրից՝ Բիւրահան գիւղից: Սրբազնագոյն Վաթուղիկոսին ուղեկցում էին զիւանապետը, միաբանութեան աւագագոյն անդամն ու վանական կառավարութեան նախագահը, խաչ և դաւաճան էին կրում Տ. Տ. Վրթանէս արեղան և Գէորգ վարդապետ 2էօրէքէանք: Նորին Սրբութեան վանքի արտաքին դռան առաջ սպասում էր Մայր Աթոռի ամբողջ միաբանութիւնը և Վաղարշապատից խուռն բաղմութիւն:

Սրբազնագոյն Հայրապետի Մայր Աթոռ ժամանելուց յետոյ սկսուեցան նախապատրաստութիւնները եպիսկոպոսական ձեռնադրութեան համար, որին արդէն մօտ երկու շաբաթ սպասում էին Թիւրքիայից եկած ընծայացուները: Ձեռնադրութիւնը նշանաւուեց օգոստոսի 25-էն: Նոյն ամսի 23-ին Վեհափառ Վաթուղիկոսի բարձր հրամանով Տ. Սահակ արքեպիսկոպոս Այվատեանը ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճան տուեց Տ. Տ. Բագրատ և Մատթէոս վարդապետներին, որոնց համար Սրբազնագոյն Հայրապետն արդէն վճիռ էր կայացրել եպիսկոպոս ձեռնադրելու Թիւրքիայից եկած ծայրագոյն վարդապետներին հետ: Ամսիս 24-ին համաձայն Վեհափառ Հայրապետի կոնդակի ս. Սինոդը իւր ամբողջ կազմով Մայր Տաճարում ս. Իջման տեղի առաջ սահմանուած կարգով Մայր Աթոռին և ընդհանրական Հայրապետութեան հաւատարմութեան ուխտի և երդման ենթարկեց եպիսկոպոսական ընծայացուներին՝ Տ. Տ. Բագրատ, Դնէլ, Մատթէոս, Մեսրոպ և Ղևոնդ ծայրագոյն վարդապետներին: Յաջորդ օրը Նորին Վեհափառութիւն Տ. Տ. Գէորգ Ե. Սրբազնագոյն Վաթուղիկոսը բարեհաճեց ս. պատարագ մատուցանել և եպիսկոպոս ձեռնադրել վերոյիշեալ հինգ ծայրագոյն վարդապետներին հեռաւոր և մօտաւոր վայրերից ժողովուած խուռն բաղմութիւն հանդիսատեսներին և աղօթաւորներին ներկայութեամբ: Վկաներն էին

Տ. Տ. Սահակ Այվազեան և Յովհաննէս Շիրակունի արքեպիս-
կոպոսները, իսկ խարտաւիչակը՝ Տ. Խորէն եպիսկոպոսը:

Նորապօսակ եպիսկոպոսների մասին կարևոր ենք համա-
րում դրի առնել հետևեալ կենսագրական համառօտ տեղե-
կութիւնները:

1. Տ. Բագրատ եպիսկոպոս Վարդապետեանը ծնուել է
1869 թուին Վլադիկաւկազում: Իւր նախնական ուսումն
ստացել է Ս. Էջմիածնի Գէորգեան Հոգևոր ձեմարանում, որի
լիակատար դասընթացն աւարտել է 1892 թուին: Ապա 1897—
1900 թուականներին՝ ամբողջ երեք տարի, նա լսել է Մոս-
կուայի համալսարանում իրաւաբանական և պատմական գի-
տութիւններ և 1899 թուին ընտրուել է աշխատակից անդամ
Նոյն համալսարանին կից հիմնուած Բնագիտական, մարդարա-
նական և ազգագրական Կայսերական ընկերութեան: ձեմարանն
աւարտելուց և 1892—1893 տարին ուսուցչական պաշտօնով
իւր հայրենի քաղաքի հայոց եկեղեցական-ժխական դպրոցին
ժառանգելուց յետոյ նա 1893 թուականի աշնանն ընդունուել
է Մայր Աթոռի միաբան, Կենտրոնական Ուսումնաբանական
Յանձնաժողովի քարտուղար կարգուել և այս պաշտօնը վարել
է մինչև 1895 թիւը, երբ հանդուցեալ Արիստակէս արքեպիս-
կոպոս Սեդրակեանի հետ գնացել է Աստրախան ու տեղի հայոց
օրինորդաց դպրոցի ուսուցիչ նշանակուել: Յաջորդ 1896 թուի
յունուարին արեղայ ձեռնադրուելով նա նոյն տարուայ ապ-
րիլին կարգուել է վերատեսուչ Հիւսիսային Կովկասի հայոց
եկեղեցեաց գործակալութիւնների և մի և նոյն ժամանակ
այդ շրջանի քարոզիչ: Վարդապետական մասնաւոր իշխա-
նութիւնն ստացել է 1899 թուին և մի տարի ևս Մոսկուայի
համալսարանում աշխատելուց յետոյ 1900 թուին գնացել
Պարսկա-Հնդկաստանի թեմը՝ Գէորգ-Քանանեան դպրոցը հիմ-
նելու համար, մի և նոյն ժամանակ նշանակուելով նոյն վիճակի
ընդհանուր փոխանորդ, իսկ 1902 թուին նաև Պարսկա-Հնդկաս-
տանի հայոց դպրոցներն թեմական տեսուչ: Այս պաշտօնները
մօտ տասն տարի վարելուց յետոյ նա վերադարձել է Մայր
Աթոռ 1910 թուականի յունուարին, երբ ընտրուել է Հայրա-
պետական դիւանի անդամ, իսկ յաջորդ ամսին օտանձնել այդ
խորհրդի նախագահի կամ դիւանապետութեան պաշտօնը:
Նոյն տարուայ օգոստոս ամսին նա կարգուել է նաև տեսուչ
Գէորգեան Հոգևոր ձեմարանի:

Տ. Բագրատ եպիսկոպոսը ներկայումս վարում է Գիւմրիս-
պետութեան, ձեմարանի տեսուչութեան և Կենտրոնական Ուսում-
նաբանական յանձնաժողովի նախագահութեան պաշտօնները:

2. Տ. Գնէլ եպիսկոպոս Գալէմբարեանը ծնուել է 1871 թուին Կոստանդնուպոլսում: Իր նախնական կրթութիւնը Գաթրգիւղի Արամեան սղգային և Մխիթարեան գիշերօթիկ վարժարաններէ մէջ ստանալուց յետոյ աշակերտել է Արմաշի Գպրեվանքին, և շրջանաւարտ է ելած իր «Սիւնեաց Գպրոց» թէղովը:— Գրպրեվանքի Փ. վանահայր և վերատեսուչ Օրմանեան սրբազանից ստացել է Գպրեվանքում 1890-ին դպրութեան յորս ասիկան և 1893-ին սաեկաւագուրեան աստիճան. իսկ 1897 յունուար 19-ին նոյն Օրմանեան պատրիարքից վարդապետ է ձեռնադրուել Գաթրգիւղի ո. Թադաւոր եկեղեցու մէջ. դարձեալ Նորին Ամենապատուութիւնից մէկ տարի յետոյ գաւազանի իշխանութիւն և 1903-ին ծայրագոյն վարդապետութեան աստիճան է ստացել:

Վարել է Կ. Պոլսում ո. Պատրիարքի անձնական քարտուղարութիւնը և քարոզչական պաշտօններ Խաղկւղում, Աալաթիւպում և Գաթր գիւղում: 1899—1902 Սամսոնում և 1903—1904 Մուշում առաջնորդական պաշտօններ վարելուց յետոյ Թուրքիոյ բռնակալ վարչութեան օրով 4 տարի արտօրական է մնացել Տրապիզոնում հայկական խնդրով:— Ապա Սամ. Սահմանադրութեան հռչակմամբ ազատագրուելով բնտուել է Կ. Պոլսում Ազգ. երեսփոխան և միանգամայն կեդր. վարչութեան անդամ:—1909-ի Կիլիկեան ջարդին Պատրիարքաբանի կողմից եկեղեցական-պատրիարկի պաշտօնով գնացել է Ատանա և մի առ մի այցելել բոլոր արկածեալ վայրերը:—1908-ի ընդհանրական Կաթողիկոսի ընտրութեան մասնակցել է ո. Էջմիածնում, իբր պատգամաւոր Չարսանճակի և Չմշկածագի վիճակներէ:—1910 յուլիս 19 թուականաւ Գուրեան ո. Պատրիարքին մատուցել է առաջին անգամ մի ընդարձակ Յիւստակազիր, եկեղեցական-ծխական բարեկարգութեան պէտքի մասին: 1908—1912 վարել է Աալաթիոյ Ազգ. մատենադարանի վերատեսուչութիւնը:

1912-ին կոչուելով Ռումանիոյ առաջնորդական պաշտօնին, ցարդ վարում է այն և նոյն վիճակի Ժողովրդեան ձայնով ու Կ. Պոլսոյ Պատրիարքաբանի ընծայագրով ձեռնադրուում է եպիսկոպոս:—Երջանկայիշատակ Խրիմեան Կաթողիկոսից վարձատրուած է վարդապետական ականակուռ խաչով:—Իր կրօնական-մատենադրական յօդուածներով աշխատակցում է Կ. Պոլսոյ «Տաճար» շաբաթաթերթին:

3. Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս Մատթէոսեանցը ծնուել է Երևանում 1866 թուին: Նախնական ուսումն առնելով Երևանի

Թեմական դպրանոցում, նա աւարտել է Ներսիսեան հոգևոր դպրանոցի լիակատար դասընթացը 1886 թուին, նոյն տարին նուիրուելով մանկավարժական գործունէութեան և անընդհատ պաշտօնավարելով հայոց եկեղեցական-ժխական դպրոցներում մինչև սոցա փակման օրը՝ 1896 թուականին՝ ամբողջ տասն տարի իբրև ուսուցիչ և աւագ-ուսուցիչ։ Նոյն թուականին ընդունուելով Մայր Աթոռի միաբանութեան շարքը և նոյն տարուայ սեպտեմբերին ու նոյեմբերին ստանալով ջահնկալութեան և աւագ-սարկաւազութեան աստիճանները, յաջորդ 1897 թուի մարտին ձեռնադրուել է հուսակրօն քահանայ-աբեղայ, իսկ դեկտեմբերին՝ վարդապետական մասնաւոր իշխանութիւն ստացել և նշանակուել գործակալ Նոր-Բայազետի և Դարաշի-չակի շրջաններին։ 1898 թուի դեկտեմբերին նա կարգուել է նախանգամ Ղարաբաղի հոնսիստորիայի և՛ առաջնորդական աթոռի թաղուր լինելու պատճառով, միևնոյն ժամանակ նախագահ տեղի հոգևոր դպրանոցի հոգաբարձութեան։ 1899 թուի սեպտեմբերին յետ կանչուելուց և մինչև 1901 թուի ապրիլ ամիսն Ալեքսանդրոպօլի փոխանորդ լինելուց յետոյ Մատթէոս վարդապետը կամովին հրաժարուել է պաշտօնից և ստանձնել է Մայր Աթոռի տպարանի տեսչութեան պաշտօնը, որ և վարել է մինչև 1903 թուի մարտ ամիսը, երբ Բագուի եկեղեցիներին գործակալ է կարգուել։ Այս պաշտօնը թողել է նա 1904 թուի յուլիսի 19-ին ս. Սինոդի անդամ հաստատուելով։ Մատթէոս վարդապետը մօտ երկու տարի պաշտօնավարելուց յետոյ անակնկալ կերպով առանց իւր հրաժարականի և կամ գիտութեան 1906 թուականի մայիս ամսին արձակուել է Սինոդի անդամութեան պաշտօնից և առաջարկութիւն ստացել Մկրտիչ Ա. Խրիմեան Կաթողիկոսից ստանձնելու Ատրպատականի առաջնորդութեան պաշտօնը, որ և մերժել է՝ չկամենալով հալառակ ընթանալ ժողովրդական ընտրութեան սկզբունքին, որ յայտարարուած էր և քանիցս կիրարկուած նոյն թեմում երջանկալիշատակ Հայրեկի իսկ տնօրէնութեամբ։ Սակայն Մատթէոս վարդապետին վիճակուած չի եղել երկար ժամանակ առանց պաշտօնի մնալ, քանի որ Ալեքսանդրոպօլի փոխանորդութեան պատգամաւորական ժողովը նորա նախկին գործունէութեան ծանօթ լինելով և գնահատող, դրեթէ միաձայն նորան ընտրել է և Մատթէոս վարդապետը երկրորդ անգամ վարել է այդ վիճակի փոխանորդութեան պաշտօնը մինչև 1908 թուականը, երբ նորից Սինոդի անդամ է հաստատուել և այս պաշտօնի մէջ է մինչև օրս։ Բացի Սինոդի անդամութիւնից Մատթէոս եպիսկոպոսը ներկայումս վարում է նաև

հետեւեալ կարեւոր պաշտօնները. նա է անգամ Հայրապետական դիւանի, Կենտր. Դպրոցական Յանձնաժողովի և Մայր Տաճարի վերանորոգութեան մասնաժողովի, Տեսուչ է տպարանի և նախագահ վանական կալուածները յետգնման յանձնաժողովի:

Տ. Մատթէոս եպիսկոպոսը իւր անցեալ գործունէութեան շրջանում ևս արժանացել է կենդրոնական իշխանութեան և ժողովրդի յատուկ ուշադրութեան՝ այլ և այլ կարեւոր պաշտօնների և յանձնարարութիւնների կոչուելով: Այսպէս՝ նա երկիցս տեսուչ է ընտրուել թեմական հոգեւոր դպրանոցների, 1901 թուին Երեւանի և 1903-ին Շուշու, թէև ինչ-ինչ պատճառներով հրաժարուել է. 1909 թուականին վարել է ամսագրի միահեծան խմբագրի ծանր և պատասխանատու պաշտօնը, անյայտ չէ նաև իւր գրական աշխատութիւններով. այլ և այլ ժամանակներում քննիչ է կարգուել Կարոի և Տաթևի փոխանորդութեանց գործերի և ընդհանուր վերաքննութեան է ենթարկել Վրաստանի և Խմբէթի թեմը, Ախալքալաղի երկրաշարժից յետոյ Հայրապետի հրամանով այցելել է աղէտաւններին ու միջիջարել, 1906 թուին ղեկավարել է Ատրպատական առաջնորդական ընտրութիւնները, իսկ 1908-ին Բագուի Հայոց Կուլտուրական Միութեան նախագահի հետ շրջակայել է Անդրկասպեան երկիրը և մայրաքաղաքներն ու բաւականին զգալի մի գումար հանդանակել եկեղ.-ծխական դպրոցների համար:

4. Տ. Մեսրոպ եպիսկոպոսն արդէն ծնուել է Մշոյ Արգերթ գիւղում 1875-ին. նախնական կրթութիւնը ստացել է Մշոյ ս. Կարապետ վարժարանում:

1895-ին աշակերտել Արմաշու Դպրեմանքին. 1898-ին սարհաւագ է ձեռնադրուել Օրմանեան Սրբազանից, 1901-ին վարդապետ՝ Դուրեան Սրբազանից, 1909-ին ծայրագոյն վարդապետ՝ Իգմիլիեան Կաթողիկոսից:

1905-ին ներքին Տեսուչ է կարգուել Արմաշու Դպրեմանքի, և 1909-ին Ազգ. կետր. վարչութիւնից վանահայր և վերատեսուչ անուանուել Դպրեմանուց:

Դպրեմանքի մէջ դասախօսել է մասնաւորապէս հայագիտական նիւթեր—պատմ. հայ եկեղեցոյ, հայ մատենագրութիւն, հայերէն լեզու և սարհաւագների դասարանումն էլ աստուածաբանութիւն:

Գրել է «Հայ եկեղեցոյ պատմութիւն» իւր դասարգիւրք, նիւթ ունենալով բանասիրական և մատենագրական արդի հե-

տաղտութեանց բոլոր արդիւնքներն ու տուեալները:

Գլահան և հրօնական բաղմաթիւ յօդուածներ ունի թիւրքահայ թերթերի և հանգէսների մէջ, երբեմն Հայմակ ծածկանունով:

Կետէ ֆրանսերէն, թուրքերէն և ինքնաշխատութեամբ ուսել է նաև գերմաներէն:

5. Տ. Անոնգ Եպիսկոպոս Դուրեանը ծնուել է 1879 զեկտ. 29-ին, բնիկ Պոլսեցի է, աշակերտել է Պէրպէրեան վարժարանին, ապա 16 տարեկան հասակում ուսուցիչ է կարգուել ձեմարան վարժարանին (Իւսկիւտար): 1898 թուին յուլիսի վերջերը Արմաշի Դպրեվանքը մանելով 2 տարի յետոյ սարկաւագ և 1901 մայիս 20-ին կուսակրօն քահանայ է ձեռնադրուել ամենապատիւ Դուրեան եղիշէ արքեպիսկոպոսից. 1902-ի վերջերը Պոլիս կոչուելով Օրմանեան Պատրիարքի անձնական քարտուղարն է եղել մինչև 1908 յուլիս 10 Օսմ. սահմանադրութեան հռչակուած թուականը. միևնոյն ժամանակ 7 տարի Դաաքէօյի քարոզչական պաշտօնն է վարել: 1906-ին Կրօն. ժողովի անդամ և Ա. Ատենադպիր է ընտրուել: Օսմ. սահմանադրութեան հռչակումը և Դաքիէի եպոս. ձեվահիւրճեանի հրաժարմամբ խառն ժողովից ընտրուել է Պատր. փոխանորդ և նոյն պաշտօնը վարել Իզմիրլեան, Դուրեան Պատրիարքների, Մանիուլի սրբազանի տեղապահութեան, ինչպէս և Արշարունի Պատրիարքի օրով մինչև 1912 թ. ապրիլ 6-ը: Իզմիրլեան Սրբազանից 1909 թ. մայիս 10-ին ծայրադուենութեան աստիճան է ստացել, իսկ Յունաց եովակիմ Գ. Պատրիարքից ժապաւինազարդ լանջախաչ: Իզմիրլեան Կաթողիկոսից ևս լանջախաչով է պարգևատրուել. Ազգային Երեսփոխան է ընտրուել 1909 թուականին և 1912 մայիս 14-ին Եզիւրնէի (Ադրիանապոլիս) առաջնորդ: Սուլթանից Բ. կարգի Մէճիդիէի պատուանշանն է ստացել: Եպիսկոպոս ձեռնադրուելու համար վիպական ստացել է նա 1912 օգոստոս 29-ին: Իր երկերն են. 1. «2որս Աւետարաններու ծագումը և վաւերաբանութիւնը» 2. «Պարզ Քարոզներ» և 3. «Մկրտութեան Խորհուրդը»: «Բիւզանդիոն» օրաթերթի մէջ հրատարակել է «Վրոյր» ծածկանունով եկեղեցական քարեկարգութեան և անուանական օրէնքների վերաբերող յօդուածներ:

Այս տարրուայ օգոստոսի սկիզբներին մեծ շուքով կատարուեց Ղարաբաղի թեմական հոգևոր դպրանոցի եօթանասուն և հինգ ամեայ յոբելեանը: Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճել էր իւր բարձր հովանաւորութեան ներքոյ առնել այս ազգային-կուլտուրական տօնը և ըստ ամենայնի նպատեւ նորա յաջողութեան՝ յատկապէս դպրանոցի նիւթական ապահովութեան խնդրում: Այդ նպատակով նորին Սրբութիւնը թոյլ էր տուել Ղարաբաղի թեմի կառավարելի Տ. Զաւէն վարդապետին այցելել հայկական մեծ կենտրոնները և հոգալ յոբելեար դպրանոցի մշտական ապահովութեան համար՝ իւր կողմից ևս խրախուսելով այդ գործը և ներկայացուցիչ կարգելով Սինոդի անդամ Տ. Բարդէն վարդապետին: Տ. Տ. Բարդէն և Զաւէն վարդապետների առաքելութիւնը պսակուեց մեծ յաջողութեամբ՝ երեք հարիւր հազար ուրբուց աւել հանգանակութեամբ՝ որով ընդ միշտ ապահովուած պէտք է համարել դպրանոցի նիւթական գոյութիւնը: Այս յաջողութիւնը մեծ ցնծութեամբ ու երախտագիտութեամբ ընդունուեց Ղարաբաղի թեմական դպրանոցով հետաքրքրուող ամեն մի հայի կողմից, որով և հասկանալի է դառնում տօնակատարութեան մինչև այժմ չտեսնուած փառահեղութիւնն ու դարաբաղցիների միահամուռ բերկրանքը:

Խուսափելով այս փառաւոր տօնակատարութեան նկարագրութիւնից, որ ամենայն մանրամասնութեամբ արգէն իւր ժամանակին զետեղուած է հայ օրաթերթերի էջերում, մեր ընթերցողների համար կարևոր ենք համարում հրատարակել այն պաշտօնական ղեկուցումը, որ յոբելեանի կատարման մասին հեռագրով արել է Սրբազնազոյն Աթուրդիկոսին Ղարաբաղի թեմի կառավարելի Տ. Զաւէն վարդապետը:

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐԿԻ ԵՒ

ԿԱԹՈՒՂԻԿՈՍԻ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Դպրանոցի 75-ամեայ յոբելեանի կատարման ծրագրի համաձայն օգոստոսի 4-ին Գանձասարում Բարդէն վարդապետի, իմ, յոբելեանական յանձնաժողովի անդամների, պատգամաւորների և ժողովրդի ներկայութեամբ կատարուեց հոգեհանգիստ դպրանոցի հիմնադիր երջանկայիշատակ Բաղդասար Մետրապոլիտի համար: Օգոստոսի 10-ին և 11-ին թեմի ամբողջ հոգևորականութեան, պատգամաւորների,

բոլոր դպրոցական և այլ հաստատութիւնների ներկայացուցիչների և հազարաւոր ժողովրդի ներկայութեամբ Ազուլեցոյ և Ղազանչեցոյ եկեղեցիներում կատարուեց Կայսերական և Հայրապետական մաղթանք: Հին գերեզմանոցում հոգեհանգիստ կատարուեց Բաղդասար Մետրոպոլիտի երջանկայիշատակ ծնողի—Դանիէլ-Բէգ Հասան Զալալեանի համար: Այգաեղից շքերթը շարժուեց դէպի դպրանոցի բակը, որտեղ կարգացուեց Ձերդ Սրբութեան Կոնդակը. ճառեր արտասանեցին Բաբգէն վարդապետը և պատգամաւորներից շատերը: Երգում էր աշակերտական խումբը, նուագում՝ երաժշտախումբը: Ժողովուրդը բերկրանքի մէջ էր: Ստացուած են մի քանի հարիւր շնորհաւորական հեռագրեր՝ Բաղդասար Արզումանեանից, համալսարաններից և ուրիշ կուլտուրական հիմնարկութիւններից, թերթերի և հանդէսների խմբագրութիւններից, դպրանոցի նախկին տեսուչներից, ուսուցիչներից ու սաներից և մասնաւոր մարդկանցից: Բաղդասար Արզումանեանի կողմից ներկայ էր Մելքիսեդեկ Տէր-Յակովբեանը, Ընդհանրապէս յորեկեանը տօնուեց շատ մեծ հանդիսաւորութեամբ: Այս ամենի մասին ակնածութեամբ և որդիական երախտագիտութեամբ գեկուցանում եմ Ձերդ Սրբութեան: Շուշու և ամբողջ թեմի ժողովուրդն ու ես յայտնում ենք մեր որդիական շնորհակալութիւնը Ձերդ Վեհափառութեան ցոյց տուած բարձր հովանաւորութեան համար:

Ղարաբաղի թեմի ժամ. կառավարիչ

Զաւէն վարդապետ:

